

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

«ՅՈՒՅԱԿԻ ՏՈՍՊԱԿԱՆ» (1) ԿԱՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԲԵԻԵԲԱՋԵԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻԱՆՑ » (ՀԻՎԵՌՆԱՑ):

Քաղմալեյի ներկայ տարուան առաջին երկու թուերուն (1896 յաւն. էջ 38-45 և 46-47) մէջ հրատարակեալ տեսայ « Յուցակ Վանայ կամ Հայկական բնութեան արձանագրութեան » յօդուածն, որ քաղուած էր Müller-Simonisի Du Caucase au Golfe persique և այլն, (Paris-Lyon, 1892) անուն երկասիրութեան վերջն Հ. Hyvernati կողմանէ իբրև յաւելուած հրատարակեալ մասնէն:

Հ. Հիվեռնայի հրատարակութենէն ետքը գտնուած և հրատարակուած նոր արձանագրութեանց թիւն երեսուցը անցած ըլլալով՝ ամբողջութիւն մը կազմելու համար իբրև յաւելուած կը կցեցը աստուծոյ (2):

Առաջին Ա-ի արձանագրութիւնները գրուած ու թուագրուած են Dr. Waldemar Belekի կողմանէ և մեկնուած են Dr. C. F. Lehmannէ 1892ի Յեղաքանդապոսի ճանդիսին մէջ (Zeitsch. f. Ethnologie, XXIV. 2, էջ 122, և այլն):

* *

Ա. Բաղնոցի եկեղեցւոյն մէջ սեան մը կտորի վրայ, 3 տող: Կը պատկանի Իշպուրիչի: Անշուշտ ասիկայ նոյն է Հիվեռնայի

Թ. Իջիւն հետ, զոր մեկնեց Սէյս (Թ. Կթ): Այն մատուռն յորում կը գտնուի արձանագրութիւնս՝ կը կոչուի Զիյարետ (= Ուխտատեղի):

Բ. Երկու հատ՝ Զըվատան գիւղի մէջ, վանէն 6 վերստ հեռի դէպ ի հարաւ: Կը պատկանին նոյնպէս Իշպուրիչի: Զեմ կարծեք որ ասոնք նոյն ըլլան Սէյսի Գ և Զ թուերուն հետ:

Գ. Աղթամարայ հանդիպակաց Մոխրաբերդ գիւղի մէջ, Մահտեսի Մուրասին տունը, 6 տող կրկնակ: Կը պատկանի Իշպուրիչի և Մենուաչի:

Դ. Երկու հատ, նոյնպէս Բաղնոցի եկեղեցւոյն մէջ. քայց կը պատկանին Մենուաչի: Արդեօք նոյն են Հիվեռնայի Թ. Իջիւն հետ: Այս չափը կրնամ յաւելուլ՝ թէ Հիվեռնայի Իշ թիւն կը համապատասխանէ Սէյսի Թ. Հին, որ կը պատկանի Իշպուրիչի:

Ե. Կըրկլայայի (Kizilgeia կամ Gösülgeia) գերեզմանոցին մէջ, 6 վերստ հեռի Բաղնոցէն դէպ ի հարաւ, 9 տող: Կը պատկանի Մենուաչի:

Զ. Բաղնոցէն 30 վերստ հեռի դէպ ի հարաւ, Արճիչի ճամբուն վրայ, Մեծօփայ վանքին եկեղեցւոյն դրան ճակատը, 23 տող: Կը պատկանի Մենուաչի: Անշուշտ նոյն է Հիվեռնայի Թ. Իջիւն հետ:

Զ. Երկու հատ՝ Արծուարբերդի եկեղեցւոյն մէջ, Արճիչէն 8-10 վերստ հեռուորութեամբ դէպ ի հիւս. արևելք, մին 31 տող, իսկ միւսն 23 տող: Կը պատկանին Մենուաչի: Հիվեռնայի ինչպէս Հաղորդեր են իրեն, Արծուարբերդի վանքին մէջ արձանագրութիւն մը կը յիշէ (Թ. Իթ), որ անշուշտ նոյն է մերիններուն հետ:

Բ. Երկու հատ՝ Գիւղակի եկեղեցւոյն մէջ, Վանայ հիւսիսային կողմն. մին 42 տող, իսկ միւսն 10 տող: Կը պատկանին Մենուաչի: Արդեօք նոյն են Հիվեռնայի Հաղորդուածին

1) - Շփոթութեան տեղի շատաւ համար լանթած կամ լանթան լեզը կրնար թարգմանել անշուշտ եւրոպացեաց Vannique բառն. այլ ուսումնական բանը անհնայն իրաւամբ, քանի որ Տոսպ անունը Վան անունն չափ մտութիւն մը ունի և կը զորոճածուի ցայտարար իբրև համանշանակ Վանայ:

2) - Գրութեան մէջ « Սէյս թիւ... » ըսելով պէտք է հասկընել արդէն հրատարակուած և Սէյսի կողմանէ մեկնուած արձանագրութիւն: Իսկ « Հիվեռնայի... » կը նշանակէ՝ Հիվեռնայի կողմանէ ծանոցեալ ակտիւ արձանագրութիւն:

Հետ (թ. ժԹ)։ Հմտ. նաև վարը թ. ժԻ, Այստեղ անուններու թեթև տարբերութիւն մը կը նկատեմ. զի Հիվեռնա ունի Guzek ձևով (Անդ.) իսկ Բեւք ունի Gûsak (թ. Ը և ԺԵ)։

Թ. Սիգայ (Sikkéh) գիւղի եկեղեցւոյն մէջ, մերձ ի վան։ Այս և վարը թ. ժԸ առնչութիւն ունին արդեօք Սէյսի ժ. ԺԱ և ԻԸ թուերուն Հետ, թէ՛ բողոքովին տարբեր արձանագրութիւններ են։ Ես աւելի հաւանական կը կարծեմ թէ նոյնն ըլլան, քանի որ թէ՛ Բեւքիներն (թ. Թ և ԺԸ) և թէ՛ Սէյսիներն (թ. Ժ. ԺԱ և ԻԸ) կը պատկանին Մենուայի։ Գծարդարաբար Բեւքի այս թուերուն ընդօրինակութիւնները չունիմ. առկա բաղդատութեան համար, և կարծեմ ինքն ալ չէ օրինակած։

Ժ. Վանայ Կուրուն — լամիի մուգրին ճակատն, 10 տող։ Կը պատկանի Մենուայի։ Օրինակեց Բեւք. հրատարակեց և մեկնեց Լէման (թ. Ժ) և Zeitsch. f. Assyriologie (գեղտ. 1892). նոյնպէս մեկնեց Սէյս (թ. 2)։

ԺԱ. Վանայ մէջ Մէշամ անունով մէկուն տունը, սեան մը կտորի վրայ, Կը պատկանի Մենուայի։

ԺԲ. Չորս հատ յԱրտամեդ. — 1⁰. Աբղուրբաճման — Բայրամ — օղլուի պարտիզին պատին վրայ, 14 տող։ Օրինակեց Բեւք. հրատարակեց և մեկնեց Լէման (թ. ԺԲ¹) և Zeitsch. f. Ethnologie (1892). նոյնպէս մեկնեց Սէյս (թ. 2Գ)։ Այս արձանագրութիւնը ճիշդ նման է Եւլցից թ. ԺԹԻ Հետ (= Սէյս թ. ԻԲ). բայց չեմ կրնար ըսել թէ նոյնն է, քանի որ տողագարծի պզտիկ տարբերութիւն մը կը նկատեմ։ 2⁰. Գարձեալ նոյն պատին վրայ, առջինէն 15-20 քայլ Հեռի, 3 տող։ Օրինակեց Բեւք. հրատարակեց և մեկնեց Լէման (թ. ԺԲ². Անդ.) նոյնպէս մեկնեց Սէյս (թ. 2Ա). 3⁰. Ձորի մը մէջ, 9 տող։ Օրինակեց Բեւք. հրատարակեց և մեկնեց Լէման (թ. ԺԲ³. Անդ.) մեկնեց նաև Սէյս (թ. 2Գ). 4⁰. Դամիրա մայ առուին հիւսիսակողմն ժայռի մը վրայ, 4 տող։ Օրինակեց Բեւք. հրատարակեց և մեկնեց Լէման (թ. ԺԲ⁴. Անդ.) նոյնպէս մեկնեց Սէյս (թ. 2Բ). — Չորս արձանագրութիւններս ալ կը պատկանին Մենուայի։

ԺԳ. Հայոց Ձորի բերանն Իշխանի գոմ գիւղի մէջ՝ Հալի Յովհաննէսին տանը դրան առկա, 4 տող։ Կը պատկանի Մենուայի։

ԺԴ. Նոյնպէս Հայոց Ձորի վարի Մժըն կերտ գիւղին մէջ, ապառաժի մը վրայ։ Կը պատկանի Մենուայի։

ԺԵ. Երկու հատ ի Նոր-Գեղ, Մոխրա-

բերդի մօտ և հանդէպ Աղթամարայ։ Կը պատկանին Մենուայի։

ԺԶ. Երեք հատ՝ Անձաւի մէջ, վանէն 8-10 վերտա Հեռի գէպ ի արևելք։ Կը պատկանին Մենուայի։

ԺԷ. Երկու հատ՝ Գիւգակի եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատկանին Մենուայի։

ԺԸ. Սգայի եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատկանի Հաւանականաբար Մենուայի։ Տես վերի դիտողութիւն, թ. Թ։

ԺԹ. Գիգանցի գերեզմանոցին մէջ, ի Հայոց Ձոր։ Կը պատկանի հաւանականաբար Մենուայի։

Ի. Կարսէն Կարին երթալու ճանապարհին ոռոսկան սահմանագլուխը Սարը-Կամըլ գիւղին մէջ, Հիմնաքարի մը վրայ, որ այժմ կը գտնուի Տփղիսի թանգարանին մէջ, 24 տող։ Կը պատկանի Արգիշտիի։ Հրատարակեց և մեկնեց Նիկողսկի (թ. ԻԱ). մեկնեց նաև Սէյս (թ. 2Գ)։

ԻԱ. Ալաշլու գիւղի մօտ ժայռի մը վրայ, 19 տող (1). Այս արձանագրութիւնն անպամ մը մեկնած էր արդէն Սէյս (թ. ՄԵ) Գեր. Մեռտար արք. Սմբատեանցի ազնաւոր մէկ օրինակին վրայէն. իսկ Հիմայ կրկին անգամ կը մեկնէ նոյն ՄԵ թուահամարի տակ, Նիկողսկիի հրատարակութեան վրայէն։ Արձանագրութեան մէջ յայտնապէս կը կարդաւ՝ Ռոռ-սա-սա-շ Սար-դոռ-րի-խի-նի-շ. ուստի՝ կը պատկանի « Սարգուրիեան » (2) Ռուսաշի, ոչ թէ Սարգուրի Բ. ի, ինչպէս կը կարծէ Բեւք. Սէյս կը հաստատէ իմ ճիշդեցումս, և կը համեմատէ, այս առաջին Ռուսաշի Սարգոնի արձանագրութեան « Ռ-րսա » ին Հետ։

ԻԲ. Թօնի գիւղէն վեց վերտա, իսկ Վանէն 12-14 վերտա Հեռի գէպ ի արևելք, 33 տող. սկզբէն ու վերջէն փնտսուած։ Կը պատկանի

1). Բ-Վ-Մ, էջ 62 (թ. ՄԻ.), առաջրական սխալմամբ 17 տող դրած է. մինչդեռ Հիվեռնայի բերանագրին մէջ 19 տող է. որ ինչպէս է։

2). Տոպալկան բեկնաղութեաց մէջ անձանց յատուկ անուններուն ծայրի ...ԻԲԻ ԺԷ մեր « Լ. Կան » և յունական ...ΥΕΝΥΣ (ուստի) վերջաւորութեանց հետ նոյն համարի էր արդէն զեթե ինք տարի յառաւ. Հայքինի օրագրի հրատարակչական աշխատութեան վրէժ. Բարթոլ. Դարբինեանի դրած մէկ համակում։ Հիմայ ուրախութեամբ կը տեսնէ թէ Ռուսաշլուկի Հալեվի սխալ կը համարէ « արդի » Թարգմանին այս ...ԻԲԻ վերջաւորութիւնն, ինչպէս սովոր են Թարգմանի բեկնաղեաց, և կ'առաջարկէ « Կերտուր », սեբեալ, ճիշդ քառերով Թարգմանի։ Այս առաջարկութիւնը կ'ընէ նաև Բեւք։

նոյնպէս Ռուսաշի: Ասիկայ անշուշտ նոյն է Հիվեռնայի Թ. ԺԻՔ հետ, « զոր հեռաւուրութեանը պատճառաւ չկարողացանք տեսնել » կրէ՛ք: Օրինակեցին Pollard Deye և Բելք. Հրատարակեց և մեկնեց Լէման (Թ. ԻԲ). մեկնեց նաև Սէյա (Թ. ՀԹ):

ԻԳ. Ամենայն իրաւամբ կրնանք նոր արձանագրութիւն համարել Ներքին Վարագայ Ս. Նշան վանքի այն արձանագրութիւնը՝ զոր վերջին անգամ օրինակեց Հիվեռնայ, և զոր նոյն կը համարի Հ. Ներսէս Վ. Սարգիսեանի Թ. ԲԻՔ և Շուշիի Թ. ԻԼԻՔ հետ. (Հմտ. նաև Սէյա Թ. ԻԶ²). սակայն ասոնք իրարու հետ բաղդատելով տեսայ որ առաջին երկու տողերը բոլորովին կը տարբերին իրարմէ. միայն վերջի չորս տողերը նման են իրարու. 6 տող կը պատկանի Մենուարի: Մեկնեց Սէյա (Թ. ՀԵ):

ԻԴ. Նոյն տեղ վանքին մէջ, 3 տող կը պատկանի նոյնպէս Մենուարի: Օրինակեց Հիվեռնայ, և մեկնեց Սէյա (Թ. ՀԶ):

ԻԵ. 1891ին Արմաւուրի կողմերը գտնուած և լուսանկարուած Գալուստ սարկաւազի կողմանէ. ապա ծանօթ հայերէնագէտ բարեկամիս Պրն. Կոնիքրի միջոցաւ յանձնուած Սէյաի, որ մեկնեց ի Թ. ՀԷ. 14 տող կը պատկանի Արգիշտիի:

ԻԶ. Քարէ տախտակի մը երկու կողմը գրուած, յաւկան տող. սեպհակաւորութիւն Reynolds: Օրինակեց Հիվեռնայ (Թ. Զ), և մեկնեց Սէյա (Թ. ՀԸ): Յայտնի չէ թու՛ւ կը պատկանի. միայն Շոպա անուեով քաղաք մը կը յիշուի, որուն տաճարին մէջ գոհաւիճիք կենդանեաց ցանկ մըն է արձանագրութիւնս:

ԻԷ. Գեր. Սմբատեանցի ձեռամբ գտնուած ի Յովակերտ. 11 տող կը պատկանի Մենուարի: Հրատարակեցին Սմբատեանց և Նիկողայի (Թ. Գ). մեկնեցին Նիկողայի և Սէյա (Թ. ԶԱ): Այս արձանագրութիւնը տարբեր է անկէ՛ զոր գտած է նոյնպէս Գեր. Սմբատեանց ի նմին վայրի, և մեկնած է Սէյա ի Թ. ԿԶ:

ԻԸ. Զաղալու գիւղի մօտ, 9 տող կը պատկանի Սարգուրիշի: Հրատարակեցին Սմբատեանց, Նիկողայի, Ալեան և Բելք (ժամանակագրական կարգաւ). մեկնեցին Նիկողայի և Սէյա (Թ. ԶԲ):

ԻԹ. Գտնալ յԱրմաւուր. այժմ կը գտնուի Լիվիածնի Թանգարանին, 5 տող կը պատկանի նոյնպէս Սարգուրիշի: Հրատարակեց և մեկնեց Նիկողայի (Թ. Ի). մեկնեց նաև Սէյա (Թ. ԶԳ):

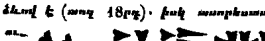
Լ. Նոյնպէս գտնալ յԱրմաւուր, և այժմ պահուած Էլմիածնի Թանգարանին, 3 տող:

Կը պատկանի Ռուսաշի: Հրատարակեց և մեկնեց Նիկողայի (Թ. ԺԹ). մեկնեց նաև Սէյա (Թ. ԶԵ):

ԼԱ. Քէլիշինի այն արձանագրութիւնը զոր Սէյա մեկնած էր արդէն (Թ. ԾԶ): Այս արձանագրութիւնը կաղապարած ժամանակ Գր. Ռուշ իւր 30 հետեւորդներով խողխողեցաւ վայրագ Քիւրդերէն: Արձանագրութիւնը գրուած է սեան մը երկու երեսին վրայ, այնպէս՝ որ մին դարձած է զէպի Ռշնէյ գիւղն, իսկ միւսը դարձած է զէպի Սիղըլ գիւղն: Սէյաի Հրատարակածն Ուշնէյի կողմը դարձածն ասորեստանեան լեզուա գրուած է, 42 տող: Երկուքն ալ կը պատկանին Իշրուինիշի և որդւոյն Մենուարի: Այս երկեզունեան արձանագրութիւնն օրինակեց Մորգան. Հրատարակեց և մեկնեց E-cole pratique des hautes étudesի մէջ Ասորաբանութեան հմտու ռեսուցիւս Հ. Շէյլ, (ի Թերթին Rec. des travaux Egypt. et Ass. XIV). Սակայն թող ներուի համարձակութեան՝ եթէ համաժող չեմ գտնուիր յարգելի ռեսուցիս, որ չի կարծեր թէ երկեզունեան ըլլայ այս արձանագրութիւնն, մինչդեռ Սէյա կը պնդէ հակառակն: Ասկէ դատ, ուշագրութիւնս կը գրուէ այն կէտն թէ ահա ինն անգամն ըլլալով Նաիրի⁽²⁾ անուան կը հանդիպիմ տոսպական բեւաագրութեանց մէջ, փոխանակ Բիպանի: Նաիրի ձեռն յատուկ է Ասորեստանեայց, Նշանակելու համար Ուրարդու-Բիանայի Թագաւորութիւնն, և կը Թարգմանուի « երկաթին գետը » = Միջագետք (?), անշուշտ այն երկիրն որ Եփրատեան և Տիգրիսի աղբերականց մէջտեղը կ'իյնայ:

ԼԲ. Բաղնոցի եկեղեցւոյն մէջ, ալ կողմի սեան տակը, 7 տող կը պատկանի Սարգուրիշի: Օրինակեց Դիւպլան. Հրատարակեց և մեկնեց Շէյլ: Այս արձանագրութիւնն անշուշտ նոյն է Հիվեռնայի Թ. ԻԳԻՔ հետ, զոր հաղորդած է իրեն Դիւպլան:

1) Հոս « Բալ-միդ », էջ 62 (Թ. ԾԴ.), ըստ Հիվեռնայի՝ 43 տող դրած է. հիշքը 41 տող է: Զարմանալին այն է որ Հիվեռնայ 43էն ուղ աւելի կը կարծէ ըսելով « elle (l'inscription) comprend au moins 43 lignes » = « արդ նոյնպէս 43 տող »:

2) Արմաւուր. զորութեան մէջ (Նոյնպէս ...) ձեռք (տող 18րդ). իսկ ասորեստանեան բնագրին ու նի ըջգիւ (Նոյնպէս) (տող 16րդ):

4. իսա-ռա-քի պատումրի (1) իր-դա-նի-ռա-նի

5. պա-րի էրանհի (2) իշ-կի-գոռ-լոռ-ռա
Իւ կը թարգմանեմ.

1. « Թաղդեան աստուածոց կարողու-
թեամբն (3),

2. « Արգիշտի, ես (4),

3. « նուաճեցի Երիտշին երկիրը (5).

4. « նուաճեցի քաղաքն Իրդանիշենց,

5. « (և) մայրաքաղաքն (6) երկրին իշկի-
գուլենց » :

ուռի եր, եր արժէքը իբրև տառ. իսկ երկրորդ
գաղափարաբանումը կը ծշամալէ մաս « լիսամ,
տամուլ, յաթիկ », իսկ ուրի կուր, լատ, մատ,
մատ, շատ, արժէքը իբրև տառ : « Մեր թղթակ-
ցիմ այս ծամթուրիմն ունեմալով իր հետաքրք-
մակամ արժէքը հմազիտաց և քեռուզիտաց հա-
մար, արժամ դատեցամք զայն հաղորդի մաս հա-
մարալից :

1). Աստուծո կը կարգում « քաղաքն » գաղափարա-
նշանն, ըստ վերին քիւրի Մելազիկերեան արձանա-
գրութեան :

2). Այստե կը կարգում նոս « երկիր » նշանակող
գաղափարանշանն :

3). Սէյա այս տողը կը թարգմանէ. « Առ որդիս
Խաղդէի բազմութիւն » : Աւելի յարմար է կարծեմ « Կա-
րողութեամբն » թարգմանելը. քանի որ « լաւ-թիւ բառ
մը ունիցէ « մեծ » նշանակութեամբ : « Խաղդէան աս-
տուածք » են Ուրարդեան-Բիայիեան Պաղէտի 39
նաստուածներէն երեք զդիւանդներն. այսինքն՝ Խալդէ,
որ քերթուցն աստուածն է և լայր բանեցուց, Տիւ-
թա, աստուած ողորդ, և Արգիշի, աստուած արեգա-
կան. այսպէս երրորդութիւն մը կը կազմեն :

4). Բեռնադէտը մինչև ցարդ « կ'ըսէ » կը թարգ-
մանեն վերոյիշեալ ալի-թ բառն. իսկ ես օրինակներով
ու փաստերով ապացուցած եմ թէ պէտք է թարգմա-
նել « ես » : Այս մասին առանձին գրութիւն մըն ալ
յանձնած եմ արդէն ուղագրութեան :

5). Սէյա կը թարգմանէ « քաղաքն », քանի որ նոյն
գաղափարանշանն ունի (Հմտ. վերջ 2 մ. 328) : Իսկ
Collège de France մէջ Ասորեստանեցի ճարտարա-
թեան և ճանախրութեան ճշգրտուն ուսուցիչ յ. J.
Oppert կը կարգու իւր-նի և կը թարգմանէ « արքայ,
իշխան, պետ », որ կարծեմ անյարմար է : Գիւյար այս
արձանագրութեան մեկնութիւնը առած աստե թէ և
Եր-նի կը կարգու, սակայն կը թարգմանէ « Թիւմի » :

6). Ըստ Ուպիերի : Սէյա և այլք կը թարգմանեն
« ընդ, և և » :

2⁰. Բազմալիկ կ'ըսէ (էջ 63, ծն. 2).
« Պ. Սէյա չի յայտնէր Օրբանդոյ տեղը.
դա պէտք է լինի Գուգարաց Տաշիր գաւա-
ռի մէջ գտնուող Վարդանշու գիւղը, կամ
ըստ կարծեաց Հեղինակի ցուցակիս, Աշե-
սանդրապոլի արևմտ. — հար. կողմը գտու-
նուող Վարդանշու » : Օրբանդո ձևով ունին
նաև Պատկանեանց և Սմբատեանց : Իսկ
Լէման կը սրբագրէ — Ordaklu = Օրդա-
կու : Երկր ինչպէս ունի Հ. Ալիւան ի Տե-
ղարի Հայոց Միծաց և ի Սիսական :

3⁰. Հիվեռնայի « Գարա-Գուռուռ » կու-
շած վայրը (Թ. ԺԳ) ծանօթ Խարակնիւնն է :

4⁰. Հիվեռնա ի Թ. ԺԵ իրաւամբ կ'ըսէ
թէ՝ « Աշուտ-Գարգան է նոյն Աշուտ-Գար-
գան, որոյ վրայ նախ խոսեցանք հրատարա-
կուած է ծանօթ արձանագրութեանց մէջ
(Թ. ԾԸ) » : Սակայն կը սխալի կարծեմ՝
երբ իբրև անծանօթ և անտիպ արձանա-
գրութիւն նորէն կը կրկնէ նոյնն ի Թ. ԺԵ.
Աշուտ-Գարգան կամ Աշուտ-Գուռն կը
գտնուի Սալխանէի մօտ. ուստի Սալխա-
նէի արձանագրութիւնն է՝ արդէն ծանօթ
Աշուտ-Գարգայի արձանագրութիւնն, զոր
գտուալ իւնի :

5⁰. Վէշիքարայի արձանագրութիւնն ալ
(Հիվ. Թ. ԻԸ) նոյն կը կարծեմ Սէյաի Թ.
ԼԻ ձեռ, քանի որ Գաղար կը գտնուի Գէշի-
քարայի ձամբուն վրայ : Այս արձանագրու-
թեան համար ալ Բազմալիկ + էջ 43,
սխալմամբ « երեսուն և ինն տող » գրած է,
փոխանակ 36ի : Հ. Ալիւան ևս Աշուտարի
մէջ, էջ 540, « երեսուն և ինն տող » գրած
է, մինչդեռ Թ. 203 պատկերն (էջ 539)
ունի ճշգրութեամբ 36 տող :

6⁰. Հիվեռնայի Թ (Լ. ըստ Բազմալիկի
Թ. ԻԹ) արձանագրութիւնն զոր կը յիշէ
Լընորման իւր աշխատութեան մէջ, մինչև
հիմալ առեղծուած մնացած է. զի անուրը
կայ՝ ինքը չկայ :

7⁰ Տոսպական արձանագրութեանց կարգն
անցունելու է նաև Թաշ-Թէփէի արձանա-
գրութիւնն զոր 1838ին գտած է Բոլինշըն :

Այսօր այսչափ :

Պատեհ առթիւ նորէն կը դառնանք այս

խնդրոյն :

Պարէս, 25 Մայի 1896.

Կ. Բ. Բաամաշևան